

Docentenhandleiding – Klinische Les (30 min)

Thema: Oog voor Naasten en Nabestaanden (ON2)

Doelgroep: HBO-Verpleegkunde (niveau 5–6)

1. Lesdoelen

Na afloop van deze les kunnen studenten

1. Verklaar waarom systematische aandacht voor naasten belangrijk is bij palliatieve zorg (Optie: en dit onderbouwen met evidence-based literatuur: zie suggesties aan het eind)
2. Analyseerbare verschillen benoemen tussen de rollen van naasten en zorgverleners, inclusief mogelijke ethische dilemma's en belangenconflicten.
3. Kritisch reflecteren op eigen handelen (optie: en ten minste twee evidence-based strategieën) en een strategie formuleren om naasten effectief te ondersteunen in de praktijk.

2. Benodigdheden

- PowerPoint: “ON2 basisdia's”
- Whiteboard of flip-over
- (Optioneel) Behoeftenkaartjes of complexe casuïstiek
- Literatuurartikelen of eQuiPe-studie als voorbereiding

3. Tijdsplanning (30 minuten)

- Start – 5 min
- Kern – 20 min
- Afsluiting – 5 min

4. Gedetailleerd lesverloop

START – 5 minuten

1. Opening (2 min)

- Dia: “Waarom aandacht voor naasten?”
- Startvraag voor de groep:

“Welke ervaringen hebben jullie in de praktijk met naasten? Wat werkte goed en wat waren uitdagingen, vanuit een professioneel én ethisch perspectief?”

- Stimuleer korte uitwisseling; maximaal 2–3 reacties om de tijd te bewaken.
- Alternatief: bespreek in duo's/trio's, afhankelijk van de groepsveiligheid.
- Alles vastleggen als mindmap op flap of digitaal in mentimeter of woodclap of ander tool

2. Uitleg leerdoelen (3 min)

- Benoem de drie leerdoelen.
- Leg nadruk op evidence-based benadering: naasten zijn geen 'bijzaak' maar een integraal onderdeel van kwalitatieve palliatieve zorg.

KERN – 20 minuten

3. Waarom aandacht voor naasten? (5 min)

- Gebruik de dia's met o.a. eQuiPe-studiegegevens.
- Kernpunten:
 - Emotioneel welzijn van naasten is vaak lager dan dat van de patiënt; systematische ondersteuning heeft aantoonbare voordelen.
 - Ondersteuning van naasten verbetert zorg en samenwerking binnen het zorgteam.
 - Zorg voor naasten blijft cruciaal ook na overlijden van de patiënt.
- Reflectievraag (analytisch):

“Welke voordelen en mogelijke uitdagingen zie jij in het samenwerken met naasten? Hoe beïnvloedt dit jouw professionele rol?”

4. Rollen van naasten en zorgverleners (7 min)

- Dia: “Zie jij de naaste helemaal?”
- Bespreek vier rollen van naasten:
 - Partner in zorg
 - Schaduwcliënt
 - Persoonlijk betrokkene
 - Ervaringsdeskundige
- Koppel dit aan rollen van zorgverleners: samenwerken, ondersteunen, faciliteren, afstemmen, inclusief ethische afwegingen.
- Mini-opdracht (duo's):

- Analyseer een complexe casus waarin een naaste meerdere rollen tegelijk vervult.
- Bespreek kort hoe dit invloed heeft op besluitvorming en zorgplanning.

5. Praktische ondersteuning (5 min)

- Dia: ON2-toolkit
- Bespreek beschikbare materialen: brochures, zakkaartjes, handreikingen.
- Reflectievraag (kritisch):

“Welke evidence-based interventies (zie suggesties aan het eind) zou je morgen in de praktijk kunnen toepassen om een naaste beter te ondersteunen? Onderbouw je keuze kort.”

- Noteer 3–4 voorbeelden op het bord.

6. Resultaten ON2-interventie (3 min)

- Bespreek dia: wat levert de ON2-interventie op?
- Leg nadruk op:
 - Bewustwording van professionele rol
 - Structuur in begeleiding van naasten
 - Verbeterde samenwerking met collega's
 - Hogere tevredenheid van naasten

AFSLUITING – 5 minuten

7. Samenvatting (2 min)

- Herhaal kernpunten:
 - Naasten zijn integraal in kwalitatieve palliatieve zorg
 - Zij hebben eigen behoeften en rechten
 - De verpleegkundige speelt een coördinerende, stimulerende rol in ondersteuning
 - ON2 biedt evidence-based hulpmiddelen

8. Exit-ticket (3 min)

- Laat studenten één kritische reflectie formuleren:

“Dit neem ik mee uit deze les en wil ik toepassen of verder onderzoeken: ...”

- Vraag 2–3 studenten hun reflectie te delen.

5. Tips voor de docent

- Houd het tempo strak, maar stimuleer diepere reflectie.
- Gebruik praktijkvoorbeelden en literatuur om theoretische onderbouwing te stimuleren.
- Wees alert op emoties; laat ruimte voor verwerking en bespreking van gevoelige ervaringen.
- Stimuleer kritisch denken bij het gebruik van de toolkit: wat werkt wel/niet, en waarom?

6. Suggesties voor vervolg

- Verdere verdiepingsworkshop: “Reis van de Naaste: ethiek en evidence-based praktijk”
- Praktijkopdracht: interview een naaste en analyseer de ondersteuning vanuit theoretisch kader
- Stageopdracht: observeer en pas ON2-toolkit toe gedurende één week, met schriftelijke reflectie

Voorbeeld van evidence: relevant artikel

- Het artikel **Practice of Supporting Family Caregivers of Patients with Life-Threatening Diseases: A Two-phase Study Among Healthcare Professionals** — met Tam als mede-auteur — beschrijft hoe zorgverleners in Nederland de zorg voor naasten van palliatieve patiënten in de praktijk ervaren, welke barrières er zijn en wat nodig is om ondersteuning structureel in te bedden. doi: [10.1177/10499091221123006](https://doi.org/10.1177/10499091221123006)
- daarnaast is er een praktijkgerichte publicatie [Reis van naasten: Een workshop](#) waarin beschreven wordt hoe een organisatiegerichte aanpak (via een workshop) kan helpen om systematisch stil te staan bij de ervaringen en behoeften van naasten vóór, tijdens en na overlijden. [PMCID: PMC9643988](#)
- Als opdracht: laat studenten het artikel kritisch lezen en in kleine groep benoemen welke knelpunten zij zien in hun eigen (toekomstige) werkpraktijk — én hoe zij die zouden oplossen.
- In de afsluiting: laat studenten reflecteren op de waarde van evidence-based werken: waarom is het belangrijk dat steun aan naasten niet “ad-hoc” is, maar systematisch ingebed in zorg en organisatie.

Nog specifiek voor ethische dilemma's

CURA-model toepassen op les “Oog voor Naasten en Nabestaanden”

CURA staat voor:

1. **C – Concentrate:** Richt je op de situatie die ethische vragen oproept.

- Voorbeeld: Een naaste wil bepaalde informatie over de patiënt niet delen, terwijl de patiënt dit wel wil.
 - Vraag aan studenten: “Wat valt je op? Welke spanningen zie je tussen belangen van patiënt en naaste?”
2. **U – Unrush:** Neem afstand, observeer en formuleer gevoelens en intuïties.
- Studenten reflecteren: “Wat vind ik lastig aan deze situatie? Welke gevoelens roept dit bij mij op?”
3. **R – Reflect:** Analyseer de situatie vanuit verschillende perspectieven: patiënt, naaste, collega’s, professionele normen, wetgeving, evidence.
- Voorbeeldvragen:
 - “Welke rol speelt de naaste hier? Welke belangen botsen er?”
 - “Wat zegt de literatuur over betrokkenheid van naasten bij beslissingen?”
4. **A – Act:** Formuleer een verantwoord plan van handelen of een ethisch weloverwogen advies.
- Studenten beschrijven wat zij zouden doen, hoe ze communiceren met naasten én collega’s, en welke evidence-based hulpmiddelen ze inzetten (bijv. ON2-toolkit).

Tip voor je les

- **Mini-opdracht (5–7 min):**
 - Geef studenten een korte casus met een ethisch dilemma rondom een naaste.
 - Laat ze in duo’s het CURA-model doorlopen en hun bevindingen kort delen.
 - Focus op kritische reflectie en argumentatie, niet alleen op “wat zou ik doen”.
- **Variatie voor verdieping:** Vraag studenten te koppelen aan een wetenschappelijke bron (bijv. Tam et al.) die het belang van naastenondersteuning onderbouwt. Zo combineren ze **praktijk, ethiek en evidence-based werken**.